

Savunma Teknolojileri ve Milli Ana Yüklenicilik

Aytekin Ziyilan

E. Mu. Tuğgeneral

Cumhuriyet Bilim Teknik, 22 Kasım 2003

De Gaulle'ün Fransa'nın güvenliği ile ilgili tanımı savunma sanayiinin tanımını da içerir ve şöyledir. "Fransa'nın ülke güvenliği; silahlı kuvvetleri ile silahlı kuvvetlerine başkalarından izin ve yetki almadan kullanacağı, **ileri teknoloji**, savunma sistemleri üreten **milli** savunma sanayiinin varlığına bağlıdır." (1)

Tübitak'ın, Bilim Teknolojide Atılım Projesi belgesinde de belirtildiği gibi, ülkelerin savunma yeteneği güçlü bir savunma sanayiine, savunma sanayiinin gücü de ülkenin sahip olduğu teknoloji yeteneğinin düzeyine bağlıdır. (2)

Aslında yalnız savunma sanayiinde değil genel sanayide de güçlü olmak için teknoloji üretebiliyor olmak şarttır. Günümüzde sınavi üretimin en fazla katma değer sağlayan süreçleri "teknoloji üretmek" ve "satış sonrası hizmetler"dir. Üretimden sağlanabilecek katma değer göreceli olarak daha düşüktür. Sayın Jan Nahum Tübitak-TTGV ve Tüsiad'ın düzenlediği III.Teknoloji Kongresinde çok net olarak "artık dünyada hiçbir otomotiv şirketinin üretimden daha fazla kâr elde edemeyeceğini" belirtmiştir. Bu husus, yalnız otomotiv değil, her sektör için geçerlidir. Nitekim artık büyük sanayi şirketleri genellikle teknoloji üretimine yönelmekte; üretimi, girdilerin göreceli olarak avantajlı olduğu ülkelerde yaptırmaktadırlar.

Teknolojinin katma değer sağlamada sahip olduğu bu avantajı kaybetmek istemeyen teknoloji sahibi büyük şirketler kendilerini "fikri, sınavi, patent hakları", "lisans anlaşmaları" vb. ile güvenceye almışlardır. Oyunun kurallarını onlar koyduğu, üretim sürecine hakim oldukları, pazarın ve kârın dağılımını vb. kontrol edebildikleri için üretimi herhangi bir ülkede yapmakta hiçbir sakınca görmemektedirler.

Teknoloji, savunma sistemlerinde, ülkeye sağladığı ekonomik ve sosyal katma değere ek olarak, sistem güvenilirliği açısından da çok önemlidir. Savunma sistemleri daima en ileri, uç teknolojileri kullanırlar ve bu teknolojilerin gizliliği esastır, dolayısıyla transferleri olanaksızdır. Kritik teknolojilerin transferleri genellikle devletlerin kontrolüne ve iznine bağlıdır. Ayrıca göreceli olarak eskimiş bazı teknolojilerin transferlerine izin verilmiş olsa bile, bu teknolojilerin kullanılmaları gizlilik ilkesi ile bağdaşmayacağından sakıncalı olur. Bu nedenle savunma sistemlerinin en azından "milli olması gereken" ve "kritik" olanlarının, milli olarak üretilmiş teknolojileri kullanmaları şarttır.

Özetlemek gerekirse, teknoloji gerek yüksek katma değer elde etmek, gerekse üretim sürecine hakim olmak, savunma sektöründe ise silah sistemlerinin güvenilirliğini sağlamak açılarından çok önemlidir. Lisans yoluyla edinilen teknolojilerle veya ortaklıklarda, yabancı ortağın teknolojisi kullanılarak, **ticari avantaj sağlanabilecek** sınavi üretim yapılması mümkün olsa da, **savunma sanayiinde "özgün milli teknoloji" üretilmesine kesinlikle gereksinim vardır.**

Körfez Savaşı savunma sistemlerinin teknolojisine sahip olmanın önemini çok güzel göstermiştir. Irak'ın elinde çok iyi silahlar bulunmasına karşın, Irak bu sistemlerin teknolojilerine sahip olmadığından yenilmekten kurtulamamıştır.

Buraya kadar teknolojinin silahlı kuvvetler için, savunma sanayii için, ne denli önemli olduğunu vurgulamaya çalıştık. Silah sistemlerinin etkin ve güvenilir olarak kullanılabilmesi için o silahın teknolojisine sahip olunması gerekliliğini, aksi halde, Körfez Savaşında olduğu gibi Truva Atı etkisiyle, o silahın teknolojisine sahip olanlarca kullanıcının aleyhine kullanılabileceğini belirttik.

Peki silahlı kuvvetler, kendilerini destekleyen milli savunma sanayiinin ürettiği sistemlerin teknolojilerine hakim olup olmadığını ya da ne derecede hakim olduğunu nasıl kontrol edecek. Bu hususu incelediğimizde dünya uygulamalarında çeşitli örnekler görüyoruz. Ancak bir husus çok belirgin ve açık; her Devlet savunma teknolojilerini kontrol altında tutuyor; diğer ülkelere teknoloji transferlerini izne bağlıyor; çoğunlukla da izin vermiyor. ABD’de ayrıca bazı teknolojilerin teknik bilgilerini ve üretim haklarını Savunma Bakanlıkları satın alıyor. Avrupa ülkelerinde de Savunma Bakanlıkları teknoloji üzerindeki kontrollerini genellikle Milli Ana Yükleniciler üzerinden yapıyorlar.

Savunma Bakanlıkları, savunma sanayiinin her alt sektörü için, önceden belirlenmiş Mili Ana Yüklenicilerle çok yakın bir ilişki ve işbirliği içinde Ar-Ge’ye dayalı tedarik yöntemiyle gerçekleştirdikleri satın almalarında, Milli Ana Yüklenicileri milli olması gerekli ve kritik teknolojilerin ediniminden sorumlu tutuyorlar. Milli Ana Yükleniciler öncelikle sistem entegrasyon teknolojilerinden sorumlular. Bunun dışında, milli teknolojilerle geliştirilmiş alt sistemlerin yokluğunda, bu alt sistemler milli olması gereken sistemler veya kritik sistemler iseler; bunların teknolojilerinin geliştirilmesinden veya lisans yoluyla satın alınarak özümsemelerinden sorumlu oluyorlar. Çünkü, Milli Ana Yüklenicilerin sistemleri, lojistik ve teknolojik olarak idame ettirme sorumlulukları var. Bunun için de sistem ve sistemi oluşturan alt sistemlerin teknolojilerine hakim olmaları şart.

Türkiye’ye gelince, ülkemizde de savunma sistem teknolojileri kontrol altında. Ancak, Türkiye’nin teknoloji tayfı çok dar. Ülke sanayii genel olarak transfer edilen teknolojilerle, hatta bu teknolojileri özümseyip kendilerine mal etmeden veya yabancılarla ortaklık kurarak yabancı teknolojiyle üretim yapmakta. Bu durum savunma sanayii alanında da geçerli. Dolayısıyla, Türkiye’de yerli savunma sanayiinin Türk Silahlı Kuvvetlerine daha güçlü bir destek sağlayabilmesi için önce bu durumun düzeltilmesi, Türk savunma sanayiinde milli, özgün teknoloji üretiminin desteklenmesi ve özendirilmesi gereklidir. Bu aynı zamanda, Türk savunma sanayiinin ekonomik anlamda rekabetçi olması ve yurtdışına satış yapabilmesi için de gereklidir.

Türk savunma sanayiinde milli teknoloji üretme geleneğinin oluşturulabilmesi için uygulanabilecek en uygun yöntem ise, Avrupa ülkelerinin yöntemi olan, Milli Ana Yüklenicilik yöntemidir. Türkiyenin iyi yetişmiş, fakat az sayıda olan mühendislik gücünün, her bir konu için ayrı ayrı ama tek bir teknoloji merkezinde, sinerji yaratacak bir şekilde kullanılmasıyla ülkemizin teknolojik düzeyinde büyük sıçramaların yapılabileceği değerlendirilmektedir. Teknoloji yeteneğimizin geliştirilmesinde yurtiçinde işbirliği, yurtdışında rekabet ilkesi uygulanmalıdır. Yurtiçinde yapılması gerekli üniversite, sanayi ve kullanıcı işbirliği için de en uygun adres Milli Ana Yüklenici şirkettir. Unutulmamalıdır ki ABD’de bile tank, bombardıman uçakları ve zırhlı araçlar tek bir merkezde üretilmekte ve bir Pentagon raporunda denizaltı, uydu ve füze sistemlerinin de tek merkezlerde üretilmeleri önerilmektedir.(3)

Kaynakça :

1. Conze, Henri, “*The DGA’s New Spot*”, **Military Technology**, Special Issue 1995, s.9-19.
2. TÜBİTAK BTP 95/02, Nisan 1995.
3. Tırpak, John, “*The Distillation of the Defense Industry*”, **AIRFORCE Magazine**, July 1998, Vol. 81, No. 7.